

בארה של תורה

פשט עיון ודרש בפרשת השבוע ופניני השקפה לקח ומוסר

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 198 טבת תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת הרב חוטו יצחק בן יהודה לוזון ז"ל ע"י נכדו ר' אילן רוקח הי"ד

פרשת ויחי

מדוע לא חיבר החפץ חיים את ספר "שמירת החוטם"?

"כי באפם הרגו איש" (מט, ו)

מספרים שכשהוציא מרן החפץ חיים זצ"ל לאור את ספרו "שמירת הלשון", שלחו בידי שליח אל אחד מגדולי ישראל. הלה עלעל בספר ואמר "מדוע חיבר ספר רק על שמירת הלשון ולא גם על שמירת החוטם?". השליח ראה את הדברים כהלצה וסיפר על כך לחפץ חיים שאמר לו "הצדק עמו, אף בחוטם יש להזהר, כי גם בו אפשר לחטוא הרבה, ובעקמת אף בלבד אפשר להמיט אסון ולפגוע אנושות בבן אדם עד לכדי מיתה ר"ל, כמו שנאמר כי באפם הרגו איש". ועל הגאון הצדיק רבי משה מיינדר מברנוביץ' [שהיה גאון עצום וממקורבי הגר"ח מבריסק] מסופר שפעם אחת שוחח עם מאן דהוא אודות איש פלוני, והלה עיוות את חוטמו כסימן למורת רוחו מאותו אדם. ואמר לו רבי משה מיינדר "האם רק בפה אסור לדבר לשון הרע ובעקמת האף מותר? הרי כתוב כי באפם הרגו איש...". הוי אומר שלא רק "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו", אלא גם "שומר אפו" מעקמת אף מזוללת או תנועת ביטול פוגענית נשמר מצרות נפשו.

כיצד היה מותר ליהודה להרוג את עשו חמיו ?

"ידך בעורף אויביך" (מט, ח)

בילקוט שמעוני (שמואל ב רמז קסג) דרשו פסוק זה על כך שיהודה הרג את עשו. וכן אמרו שם "מסורת הגדה היא, יהודה הרג את עשו. שבשעה שמת אבינו יצחק הלכו יעקב ועשו וכל השבטים לקבור אותו, והיו כולם במערה עומדים ובוכים, והשבטים עומדים וחולקים כבוד ליעקב ויצאו חוץ למערה, כדי שלא יהא יעקב בוכה ומתבזה לפניהם. התחיל עשו נכנס במערה, נסתכל יהודה וראו שנכנס אחרי יעקב, אמר שמא זה הורג את אבא בפנים. נכנס ומצא את עשו שהוא מבקש להרוג את אביו, מיד עמד יהודה והרגו מאחוריו. והוא שבירכו אביו ידך בעורף אויביך. ולמה לא הרגו מכנגד פניו? מפני שהיה קלסתר פניו דומה לאביו לפיכך חלק לו כבוד והרגו מאחוריו". ומדרש זה אינו כדברי הגמ' בסוטה (יג, א) שחושים בן דן הרג את עשו בגלל שעייב את קבורתו של יעקב, והכהו בראשו עד שיצאו עיניו ממקומן ונתלגלו ונפלו על רגליו של יעקב. ואמרו שם שבאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה "למה אשכל גם שניכם יום אחד", שנקברו ביום אחד. ולפי דברי הילקוט שמעוני הנ"ל עשו נהרג הרבה לפני כן, ולא חושים בן דן הרגו אלא יהודה. ואמנם התוס' בגיטין (נה, ב) כתבו בשם הירושלמי (כתובות פ"א ה"ה), שהמסורת המקובלת אצל בני עשו היא שיהודה הרג את אביהם, ולכן תחילת גזירות רומי היו על שבט יהודה, כי רצו לנקום בהם את נקמת אביהם, וכן הביאו בשם הספרי "ידיו רב לו- במשכה שהרג את עשו". ולאור זאת כתבו התוס', שצריך לומר שעשו לא מת מכתו של חושים אלא רק יצאו ב' עיניו ממקומן, עד שעמד עליו יהודה והרגו. ולפי זה עשו אכן מת ביום שנקבר יעקב, אלא שנהרג על ידי חושים ויהודה יחד. אולם החיד"א ביחומת אנך (ירמיה מט, טו) כתב בשם המקובלים, שחושים כרת את ראשו של עשו ולאחר מכן קצץ את רגליו. ואם כן הוא הרגו ולא יהודה. [נדעה נוספת הביא בסדר הדורות (ב"א רי"ד), שכשהיה יעקב אבל על לאה, בא עשו עם חיל גדול ונלחם בו, ואז הרג אותו יעקב]. ב. והנה, מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר למכסה עתיק (פר' וישב) הביא את דברי המדרש תלפיות בשם רבינו שמואל קלונימוס, שעשו אחי יעקב היה

חמיו של יהודה, וזהו שנאמר (לעיל פל"ח) "וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע", וישוע' אותיות 'עשו' בהיפוך, שכיון שהיה רשע הפך הכתוב את שמו. ויהודה נשא את בתו שמה יצליח להחזירו בתשובה. ויש להקשות, שלפי הדעות שיהודה הרג את עשו, כיצד היה מותר לו להרוג את חמיו, והרי חייב הוא בכבודו, ובודאי שאין לו לצערו וכל שכן להורגו. ובשלמא לילקוט שמעוני שעשו רצה להרוג את יעקב, בודאי שכבוד אביו קודם. אך עדיין יהיה קשה לדעת הירושלמי שיהודה הרג את עשו כשעייב את קבורת יעקב. ואף לפי מה שכתבו התוס' בגיטין שחושים בן דן התחיל בהריגתו, מכל מקום כיצד היה מותר ליהודה לחבל בעשו ולגמור את מיתתו. ונראה ליישב, שהנה לגבי כיבוד אב נחלקו הרמב"ם והטור (יו"ד סי' ר"מ) האם חייב הבן בכבודו כשהאב רשע ובעל עבירות, ומרן השו"ע (שם סעי' יח') פסק כרמב"ם שחייב לכבודו, והרמ"א פסק כטור שאינו מחוייב לכבוד אביו רשע אלא אם עשה תשובה. וכל זה בכבוד אביו, אמנם לגבי כבוד חמיו נסתפק מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א באולת השחר (עה"ת בראשית לא, טו) האם חייב לכבודו כשהוא רשע. ואכן, כבר כתב רבי אברהם הכהן מסלוניקי בספר טהרת המים (שיורי טהרה מערכת כ' אות י') שאין החתן חייב בכבוד חמיו אם היה רשע. ולפי זה נמצא שיהודה לא היה מחוייב בכבוד חמיו עשו מפני שהיה רשע [ואמנם מסתבר שאף שאין החתן חייב בכבודו מ"מ אין לו לצערו ולזלול בו, אך כאן כיון שעשו פגע בכבודו של יעקב ועייב את קבורתו, סבר יהודה שמוותר לו להרוג]. ועוד נראה לתרץ, על פי דעת הגאון ר' בן ציון אבא שאול זצוק"ל והגרי"ש אלישיב זצוק"ל (הו"ד במנוחת שלום לגר"ח סופר עמ' נח') שלאחר מיתת אשתו פוקע חיוב כבוד חמיו. והרי נאמר בפר' וישב (שם לח, יב) "ותמת בת שוע אשת יהודה", וכיון שכך לא היה יהודה חייב בכבוד עשו. ונהו שלא כדעת הגאון ר' יוסף שאול נתנון (דברי שאול ויוסף דעת יו"ד סי' ש"מ) שכבוד חמיו שייך אף לאחר מיתת אשתו, ומכל מקום אף לדבריו אין זה חיוב ואפילו מדרבנן אלא דרך ארץ בעלמא, וכיון שעשו ביהו את יעקב ועייב את קבורתו סבר יהודה שאין מניעה להרוגו].

האברך קנה "א שיינא גמרא" ור' חיים קניבסקי הבטיח שיקבל את כל הכסף בחזרה

"יששכר חמור גרם וגו'. ויש שכמו לסבול" (מט, יד-טז)

כידוע מסמל יששכר את בן התורה שמואס במנעמי העולם ובוחר מרצונו לחיות חיי דחק וצמצום כדי לזכות לאושר ולתענוג האמיתי הלא הוא עסק התורה הקד'. ליששכר יש כשרון ושכל ואם היה משקיע אותו בחיי החולין היה יכול לעשות מזה כסף רב, אך הוא בו להון ולעושר, מתוך ידיעה שהעושר הנכון טמון בתורה, כי טוב סחרה מכל סחורה. והיות והוא מואס בכל, וחפץ להסתופף בבית ה', אף הקב"ה גומל עמו מדה כנגד מדה, ומרעיף עליו שפע ברכה והצלחה יותר משאר אנשים. וסיפר אחד מראשי הכוללים שליט"א "בכולל ראינו ניסים ונפלאות פעמים רבות, אך הסיפור הבא ריגש אותי במיוחד. אחד האברכים שלנו ממש מוסר את נפשו על לימוד התורה, אשתו אינה עובדת והם חיים בצמצום גדול שכמעט קשה להאמין שקיים בימינו. כל שקל בביתם מחושב לפרטי פרוטות ויש להם סיעתא דשמיא מיוחדת. בחודש חשוון הגיע אותו אברך ובידו גמרא חדשה שקנה לתחילת הזמן. הוא ניגש אלי נבוך במקצת והתייעץ עמי האם נהג נכון כאשר רכש גמרא מפוארת יותר במאה שקלים במקום לקנות את גמרא פשוטה וזולה יותר". "אל דאגה" ענית לו. "הרי כתוב שמונותיו של אדם קצובים לו פרט להוצאות שבת וחג ולימוד תורה, וזה בהחלט מסוג ההוצאות שנכללות בלימוד תורה. ואין לי ספק שהקב"ה יחזיר לך על כך".

אברהם בן סולטאנה דמרי ז"ל
משה בן ימימה ונתן כוכבי ז"ל
שמואל בן שלמה ובנת ואדעי ז"ל

מרים בת מנטינה רוקח ע"ה
מרים בת הסיבה ע"ה ע"י גניש
זרה בת חוה ע"ה ע"י גניש

לע"נ ר' בנימין בן שלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאוזה בת תאניה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרח ע"ה

למחרת נכנסתי אל מרן הגאון רבי חיים קניבסקי יחד עם שני תורמים של הכולל, ובאותה הזדמנות שאלתי אותו האם ענית נכון לאברך, ולשמחתי הרבה אמר שתשובתי נכונה, ואף הוסיף ואמר שאדם צריך שיהיה לו "א שיינא גמרא" – גמרא יפה, כי כך הוא ילמד יותר טוב, וגם משום "זה אלי ואנוהו". התורמים שהיו לצידו התעניינו במה מדובר, וסיפרתי להם על האברך. הסיפור ריגש אותם מאד, ואחד מהם אמר "גם אני רוצה להשתתף בקנייה של הגמרא". חבירו התרגש אף הוא ואמר "למה רק אתה תזכה במצוה? גם אני רוצה לתרום את הכסף". בסוף התחלקו ביניהם ושלמו חמישים שקלים כל אחד כדי שאעביר לאברך. וכך ראיתי עין בעין כיצד ההבטחה מתקיימת מיד. באותו היום כשחזרתי לירושלים סיפרתי זאת למכר שלי, והוא התרגש וביקש להיות שותף, והוציא שטר של מאה שקלים למסור לאברך. כעת כבר היו בידי מאתיים שקלים עבורו. למחרת הייתי באסיפת הורים והמלמד של בני סיפר לי סיפור על ר' חיים קניבסקי. "בוא תשמע עוד סיפור שקרה לי השבוע עם ר' חיים" עניתי וסיפרתי לו את השתלשלות הדברים. וגם המלמד התרגש מאד ונתן לי מאה שקלים עבור האברך ואמר "גם אני רוצה להיות שותף עמו". למחרת העברתי שלוש מאות שקלים לאברך, ומאחר שראינו כזו השגחה פרטית ביקשתי ממנו לספר בשיחה השבועית את כל מה שקרה. הוא קם וסיפר זאת לאברכים אך הוסיף נקודה מיוחדת "ברצוני לומר לכם שלדעתי כל הכסף הזה מגיע אלי בזכות הכולל, מכיון שבתחילת השבוע תרמתי לכולל חמישים שקלים, מעשרות מהמיליגה שקיבלתי, ואין לי ספק שבזכות צדקה זו זכיתי לסייעתא דשמיא כה מיוחדת".

ועדיין לא הסתיימה השרשרת, אחד מאברכי הכולל סיפר בשבת את הסיפור הזה, ואביו שהתארח אצלו נתן לו במרצאי שבת מאה שקלים וביקש ממנו להעבירם לאותו אברך..."

החתן קרא שיר השירים והשיא את כל

גיסותיו...

"ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב" (ג, כ)

בתשובתו זו גילה יוסף לדורי דורות מה היה הכח שהחזיק אותו במשך כל התקופות הקשות שעבר. יתמותו מאמו, שנאת האחים, מכירתו לעבד, ריחוקו מבית אבא, אשת פוטיפר, יב' שנה בכלא, מקצת מאלו אם היו עוברים על אדם רגיל היו מביאים אותו למחשבות על חייו הרעים ומנת יסוריו. אך יוסף צדיק באמונתו יחיה, האמין בכל רגע שכל העובר עליו הוא לטובתו, וידע שברע מכל טמונים עבורו ישועות ונפלאות, כי אחרי ככלות הכל "אלהים חשבה לטובה". וראוי הוא פסוק זה שיהיה נר לרגלי כל יהודי באשר הוא, שיבין וידע שלא רק שהכל לטובה מאת השי"ת, אלא אף שדוקא אותם ענינים שנראים בעיניו כרעים ומאיימים הם הם הישועה הגדולה שמכין הקב"ה עבורו, שממכה עצמה מתקן רטיה ומקדים תרופה למכה.

ב. ומועשה בבחור מבוגר שזיווגו בושש מלבוא. בצרתו שיחרר פני צדיק פועל ישועות שהורה לו לקרוא במשך ארבעים יום שיר השירים בניגון ובטעמים בחצות לילה ובדאי שבזכות סגולה זו יזכה לישועה במהרה.

הבחור קיים את הסגולה באדיקות והיה מקפיד לקרוא בכל לילה שיר השירים גם אם היה עייף וטרוד מאד. אך לאכזבתו הגיע היום הארבעים ושום הצעה לא הוצעה לו ונותר רווק כשהיה. למרות זאת הוא לא התייאש ועשה שוב את הסגולה במשך הארבעים יום הבאים, אך גם עתה למינת לבו הסגולה לא צלחה. ולצערו הרב גם בפעם השלישית עדיין לא נשמע אצל קול חתן וקול כלה, וחבריו התחילו לייאש אותו באמרם שאצלו כנראה הסגולות לא עובדות... אך הוא לא ויתר ובפעם הרביעית קרא לילה לילה שיר השירים בניגון ובטעמים, וכל עייפות או טירדה לא מנעה ממנו מלעשות כן. וראה זה פלא שכבר באמצע הימים הללו הוצעה לו הצעה טובה ומצויינת, והוא נפגש עם המדוברת, ובמרצאי היום הארבעים התקיימו אירוסייהן בשעה טובה ומוצלחת. הוא הוכיח לכולם שהסגולות דוקא כן עובדות אצלו, אך סיפורו לא הסתיים בזה... כי נהג קם אב הכלה ונשא דברים בפני הקהל, "דעו לכם ששידוך זה הוא נס ופלא. כי ידענו זה מכבר שהחתן מתאים לכלה, אלא שאצלנו במשפחה מקפידים שלא להשיא את הצעירים לפני האחים הגדולים מהם, ולפני הכלה הזו יש שלוש אחיות נוספות גדולות ממנה, כך שעד לפני כמה חודשים לא היה נראה באופק שהיא תינשא בקרוב. אלא שבסייעתא דשמיא זכינו בחודשים אלו לארס את כל הבנות שמעליה ולכן התאפשר הדבר ששידוך זה יצא לפועל". החתן שהופתע לשמוע זאת התחיל להביץ שיש דברים בגו וכנראה שהסגולה עבדה יותר ממה שחשב לעצמו... ולכן ביקש לדעת את התאריכים שבהן התארסו שאר האחיות. ואכן אחת לאחת, כל אחת מגיסותיו לעתיד התארסה בדיוק בתאריכים שבהם סיים בכל פעם את שיר השירים בפעם הארבעים! ללמדך כי האדם משתדל ומעשיו אינם שבים ריקם, אלא שלקב"ה יש חשבונות משלו והוא מכין את הכל לטובת האדם, כי "אלהים חשבה לטובה".

התורמת האמריקאית הקשישה התחננה שיישרו את השטח עבור החיילים...

התורמת האמריקאית הקשישה התחננה שיישרו את השטח עבור החיילים...

"יורא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל" (מט, טו)

מרגלא בפומיה דהגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל המשגיח דישיבת פוניבז' שבפסוק זה טמון יסוד היסודות להצלחה בחיים. כי מטבעו מבקש האדם ושואף למנוחה ומרגוע, והשמיענו הכתוב שאימתי זוכה ל"מנוחה כי טוב", רק כאשר "ויט שכמו לסבול", כלומר שאם אתה מחפש מנוחה בעולם הזה אל תשכב לנוח, אלא "ויט שכמו לסבול", תהיה מוכן לסבול ולהתמודד ואז תצליח. כי לכל אחד יש טרדות ולחצים, ואם לא יחשל האדם את עצמו ויטגל לעמוד בקשיים, כל דבר יטריד את מנוחתו ויוציאו משלוות נפשו. והמנוחה האמיתית היא רק על ידי התמודדות נחושה ועקבית, וכשמתמודדים לא מתמוטטים.

ורבי נחום דיאמנט שליט"א המחזיש יסוד זה על פי מעשה שאירע בארץ לפני עשרות שנים ביהודיה קשישה מאמריקה שהיתה בעלת הון רב ותרמה מדי שנה מליונים לצבא. פעם אחת ביקשו ראשי מערכת הבטחון לכבדה ולהודות לה על תרומתה החשובה, וערכו לה סיור בבסיסים ובחיילות השונים, והראו לה סנקים ונשקים רבים שנקנו בכספים שתרמה. גולת הכותרת שבסיור היתה צפיה באימון מיוחד של אחת מיחידות העילית, שבו עברו הלוחמים אימונים נוקשים ומפרכים בתנאי שטח קשים מאד שגרמו לרבים מהם למעור שוב ושוב ואפילו להיפצע. בסוף אותו היום שאל שר הבטחון את התורמת הנכבדת מה יש לה לומר על כל מה שראו עיניה ביום זה. והיא השיבה לו "התפעלתי והתרגשתי רבות ממראה עיני, אך למען השם אני מתחננת ומבקשת מכם, אנא, אני מוכנה לתרום עוד מליון דולר ובלבר שתיישרו את השטח לחיילים המסכנים הללו שנפלו ונחבטו באימון הקשה...".

הרב דיאמנט מספר שדבריה התפרסמו אז בכל הארץ, ומדינה שלימה לגלגה שלושה ימים על חשבונה של אותה קשישה שלא השכילה להביץ שחייל

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-2-48-1-1]

ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

בחסדי ה' עומדים אנו בעיצומה של בניית בית מקדש מעט שיהיה מגדל-אור של תורה תפילה וחסד בעיר רחובות ת"ו. אשרי מי שיוזכה ויתקיים בו הפסוק "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב". באים אנו בקריאה של חיבה לאחינו בית ישראל לבוא וליטול חלק בהקמת הבית, ברכישת: אולם בית המדרש, חדר לימודים, מטר בנין, לבנה ועוד. ניתן להנציח שם התורם על כל הבנין. **לפרטים 08-9452903, 054-2637798**

ישראל בן עבי לינקר ז"ל ♦ עליה בת סעדה ז'אנו ע"ה ♦ ישראל בן חסן אלוני זע"ל ♦ שרה בת סעידה כהן ע"ה

סעדה בת יוסף ונעמה ע"ה
דליה בת רחל ע"ה
מארגינה בת גיזרה ע"ה

יוסף בן עליה גבאי ז"ל
משה בן חלימה וסאלם גמיל ז"ל
שלמה עמרם בן רחל ז"ל

יעקב בן רחל אבגי ז"ל
אברהם בן יצחק ורבקה פינטו ז"ל
משה יעקב בן יצחק עבי דריי ז"ל